

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marția, Joia și Sâmbata

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidieceșane Sibiu, strada Măcelarilor 45.
Correspondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 45.
Epistolele nefrancate se refușă. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERTIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

Despre naționalitățile din Balcan.

II.

Presentăm cetitorilor nostri un al doilea articol din „Hamburger Nachrichten” de mare importanță în chestiunea acésta. Articolul este scris din incidentul apariției unei scrieri politice a lui Bresnitz v. Sydaschoff, publicist distins, care a atras asupra în di ferite rënduri atențiunea cercurilor politice prin vederile exprimate asupra chestiunii orientale. Pecând „Hamburger Nachrichten” combate și reprobă vederile și tendința de cari e condus profesorul Weigand, — găsește în espunerile lui Sydaschoff multe lucruri corecte, ce le recomandă atențiunei cetitorilor sei. Importanța are articolul acesta pentru noi întrucât din el vedem cum cugetă bărbați distinși și nepreocupați asupra Sârbilor și Bulgarilor, popor marginaș cu poporul român, ér pe de altă parte ce importanță li se atribuie Românilor, socotiți ca element de ordine și cultură și meniți pentru un frumos viitor.

Etă articolul apărut în zilele aceste la locul de frunte în numitul diar al lui Bismarck:

Intre acele scrieri, cari vor se dovedeșcă, că Turcia nu este capabilă a introduce reforme și că prin urmare trebuie divizată este și broșura lui Bresnitz v. Sydaschoff, intitulată: „Să se împărțiască Turcia? Cuvânt de admonițiune adresat Europei în ora a 12-a”. Berlin 1898.

Acéstă broșură nu e menită nici decât a face propagandă pentru aspirațiunile bulgare și cu atât mai puțin pentru Sârbi și Greci, ci scăparea e găsită în altă direcție. Autorul ei ne spune „adeverul” asupra războiului greco-turc și asupra celor ce se petrec astăzi în Macedonia și Albania, discută situația statelor din Balcan și trece pe urmă la împărțirea Turciei.

Ceeace auzim dela autor asupra războiului amintit nu e tocmai nou. Se știe dór cât de greșit a fost tractată chestia cretensă prin „concertul european”, care însuș a provocat acest războiu. E însă absurd, a afirma, că „frica de Muscan” a impus concertului european atitudinea sa și că „Europa, decând principele Bismarck s’a retras dela cârmă, jõeă după cum îi cântă Rusul”. Nu, rusofobia stăpânește numai bărbați, cari așteptă exclusiv o rusescă rezolvire a chestiunii orientale și cari în ultima analiză predic, că ađi mâne armata rusescă va bate la pórta Vienei și cozacii vor întra călări prin pórta Brandenburg-ului.

Desvélirile lui Sydaschoff asupra stărilor din Macedonia și Albania presintă administrația turcescă din aceste două provincii în cea mai posomorftă lumină și declară stările deacolo de absolut imposibile. După experiențele ce le avem însă nu putem lua tocmai serios aceste descrieri și cu atât mai puțin acea prorocire, că în curënd are să se ridice semiluna din nou în po-triva crucei și că stăm în fața unei apropiate macelării generale a creștinilor. Broșura însă conține unele date pozitive, cari sunt de interes mare și mai ales pentru ceice

în Macedonia nu vęd decât Bulgari. Sydaschoff scrie:

„Macedoneanul de fapt nici nu e conșeu de naționalitatea sa. Vorbește sêrbesce sau grecește, bulgărește sau românește, o limbă ca și ceealaltă, ér în inima sa are o singură dorință: a se desface de Turcia! Oștea de agenți naționali, cari an de an cutrieră Macedonia, prin forță și vicleșug, prin bani și promisiuni, precum și prin propagandă națională, au împins lucrul acolo, încât astăzi Macedonia este aria luptelor sêlbatice de naționalități. Prin aceste frământări raporturile naționale se schimbă continu. Sate cari astăzi sunt bulgare, mâne sunt sêrbesci și viceversa; raporturile naționale se schimbă, favorabil sau nefavorabil într-o parte și cealaltă, în măsura propagandei ce se desvöltă. Eu însumi cunosc Macedoneni cu autoritate, cari au trecut prin tôte metamorfoșe, fiind Sârbi, Bulgari, Români și pe urmă Greci. Chiar și agenți naționali ai statelor din Balcan schimbă colorea, de câte ori le convine. . . . E fôrte clar că acest fel de propagandă a popórelor balcanice în Macedonia nu pôte duce la liberarea creștinilor de-acolo. Din contră astfel se corump numai naționalitățile macedonene, încât pentru viitor vor rămân și mai departe elemente ce amenința pacea europeană”.

Cercetând situația statelor din Balcan Sydaschoff afirmă că nici Sêrbia nici Bulgaria nu sunt capabile a exercia o stăpânire binefăcătore asupra Macedoniei. Sêrbia a dovedit prin o abusivă economie de peste o sută ani, că nu este în stare a lua asupra-și o misiune culturală mai mare, ér stăpânirea principelui Ferdinand al Bulgariei nu va puté fi mai bună ca a sultanului, căci în Bulgaria mórtea politică și omorul își au lăcașul. O stăpânire bulgară sêu sêrbă în Macedonia nu pôte servi nici progresul cultural în genere, dar nici binele moral și economic al popórelor macedonene, ér pe de altă parte contrastele naționale din Balcan ar deveni și mai acute, ér greu amenințata pace europeană n’ar dobândi nici un sprijin! „Sêrbiei și Bulgariei nu-i mai compet teritori; în ambele țeri e febre și e necesar ca mai întâiu să se facă ordine și liniște la ei acasă. Gospodăria haină a principelui Ferdinand a stârnit mânia și indignare până în cea din urmă casă de țeran, și deja ađi se pôte afirma: poporul bulgar își așteaptă un mântuitor, care se salveze fara de principe și de clica guvernului. Omenii mai calmi din Bulgaria și Sêrbia susțin înșiși, ca țerile lor nu mai sunt în stare a lua asupra le misiuni culturale; ei sunt convinși, că munca lor obositoare de până acum le-a fost zădarnică și trebuie se pornescă a zidi dela început”.

Acéstă părere a unui bărbat ca Sydaschoff, care de ani mulți cunoste aceste țeri, merită să fie considerată și noi credem, că e cea mai corectă.

Sydaschoff însă din aceste precise nu trage conclusia, că stările aceste din Balcan se fie lăsate a sedesvolta și mai departe de sine pe lângă susținerea întregității Turciei, ci constatând nematuritatea Sêrbiei și a Bulgariei voieste ca misiune

ne culturală să fie cedată altor popóre, ér Turcia se fie împărțită. La acéstă împărțeală autorul mănecă din punctele de vedere 1. că o apropiere de Europa occidentală va aduce pentru statele balcanice stabilitate și progres ér o apropiere de Rusia numai discompunere și degenerare, 2. că în aceste state balcanice există numai două elemente, de cultură, **românismul și elenismul**.

Astfel Sydaschoff face următorul plan de disecare a Turciei și a celorlalte statele balcanice:

Intregul teritoriu balcanic trebuie divizat în două, într’un district ostic și altul vestic. Ca graniță pôte servi în parte Struma, ér mai încolo Wardar. Regatele din districtul de vest, Sêrbia și Grecia, precum și principatul Muntenegru primesc drept sucrescintă teritorială părțile marginase curat naționale ale Albaniei și Macedoniei, pe când Austria ar avé să împlinească misiune culturală în cealaltă parte a Albaniei și a Macedoniei de west, cum împlinea în 1876 în Bosnia și Hertegovina. Creta se încorporează Greciei. Pentru ca să se facă posibilă o regenerare a Greciei, Sêrbiei și Muntenegrului, aceste state au să se adnezeze Austro-Ungariei.

„In districtul din Ostul Balcanului România ia asupra-șee aceași misiune culturală ca Austria în partea de vest Bulgaria detronéză pe principele Ferdinand și încheie uniune personală sub sceptrul regelui Carol I. Partea din ostul Macedoniei unde e curat bulgară se aparțină Bulgariei ér cealaltă parte se aparțină României și se fie administrată precum va fi Albania și Macedonia de vest din partea Austriei. Constantinopolul și teritoriul până la Mustafa-pașa și la muntele Rhodeze se fie împărțite în egale părți între România și Bulgaria, ér poziția de drept public se fie aceeaș ca a Alsatiei-Lorenei față de Germania. **In Aja-Sofia și în Constantinopol să cadă semiluna și să facă loc crucei ortodoxe.**”

Acéstă este după părerea lui Sydaschoff unica împărțire posibilă a Turciei, pe când Rusia ar puté fi compensată cu părțile asiaticale ale Turciei

La acéstă combinație, care mai e încă și în capul multora, dl autor uită, că ori ce atingere de actualele posesiuni ale Turciei pôte provoca o conflagrațiune universală. Diplomația europeană însă are de cea mai nobilă a sa chemare a împedeca o astfel de conflagrațiune.

Concluse sinodale mai însemnate.

Sesiunea sinodului nostru archidieceșan din anul acesta s’a încheias Sâmbăia sêra la ôrele 7.

Raportul nostru special a arătat cum au decurs desbaterile sinodale.

Noi vom reproduce și vom espune aprecierii mai de aprôpe unele dintre conclusele mai de importanță.

În chestiunea reuniunilor învățătoresci sinodul a luat următorul conlus:

Raportul consistorial în partea privitoare la reuniunile învățătoresci se ia la cunoștință, se însărcinează însă consistorul archidieceșan

ca pe viitor, abandonând sistemul cu reuniunile învățătoresci, să rămân pe lângă conferențele învățătoresci provăute în statutul organic, având a fi conduse de comisari consistoriali, bărbați versați în ale pedagogiei.

În fața presiunii omnipotente și nefundurate intereselor bisericii și școlei noastre; în vederea faptului, că în lipsa de centre culturale conduse de biserica noastră, jumătate din archidieceșă ajunsese cu activitatea reuniunilor învățătoresci la o desolare nepăsătoare, în consecuențele sale fatală pentru celea mai expuse plaiuri de sub cărma bisericii noastre; adausă împrejurarea, că reuniunile învățătoresci cu statute aprobate de guvernul țeri aduc ingerența străină la o măsură, care din di în di ar înstrăina și depărta statul învățătoresc de sub influința și aripile binefăcătore ale bisericii sale, pavăza trecutului și scutul viitorului, — sinodul archidieceșan, reprezentanța cea mai competentă și la locul prim responsabilă bisericii și națiunii pentru interesele acestora, nu puté lua în fața situației un conlus mai întemeiat, decât acela de a rămân pe basa statutului organic, legea noastră fundamentală, și se notifice aceasta guvernului pentru informare. Ori-ce abatere dela acest teren, fie conșcie sau înconșcie, în atmosfera de astăzi, e un luncuș periculus spre cursa ce se întinde în mod măestrit independenței noastre culturale, singura mângăiere, ce mai avem, după atâtea lovături.

Ne garantează statutul existența școelor confesionale, — ne va garanta la un fel sau altul și modalitatea oblăduirii personalului acestora. Nu ne mai garanta una, nu ne va garanta nici alta. Și clarificat odată acest lucru, în firul concludului amintit, ne aflăm în fața unei situații noue, pentru care de sine înțeles va trebui se urmeze și îngrădire nouă de bună voie însă nu ne vom îmbulzi la mreja nimerii, câtă vreme instinctul conservării proprie nu ni s’a stâns.

Și amar s-ar înșela, când vre-unul din contrații nostri învățători s-ar pripri cu judecata în acest obiect, fără să-și facă sama cu factorii reali. Ca dela un corp matur i-se cere și de astădată statutului nostru învățătoresc multă abnegație și cumpănită răbdare, pentru-ca lucrurile neconturbate în mersul lor să pôte încheia în duclul statutului organic aceea constalație, care o dorim cu toții din adâncul inimii în favorul școelilor noastre.

Sinodul archidieceșan.

Ședința a VIII-a.

Sâmbătă, la 18 Aprile a. c.

Ședința se deschide la ôrele 4 d. a. Președinte Ex. Sa Miron Romanul. Notariul ședinței: Ioan Moța.

Să cetesce protocolul ședinței premergătoare și se autentică.

La ordinea zilei referadele comisiunilor.

Comisiunea financiară.

Referentul Dr. Nicolau Vecerdeș, raportéză înafacerea ajutoarelor din fundațiunea „Andronic”. Din raportul consistorial se constată, că s’au împărțit de favor 27 măiestrii în sumă de 1830 fl.; 20 sodali eliberați în sumă de 670 fl.; și 89 învățăci în suma de 2640 fl.; la acéstă este a se adăuga și suma de 1586 fl. votați încă din anul trecut, deci s’au votat în total 4226 fl. v. a.

La propunerea comisiunei sinodului a eu aprobare spre sciuită.

Sinodul încă în sesiunea anului trecut a cerut, ca Consistoriul se justifice supraerogatul de 9200 fl. spesați cu adaptările casei din piața mică.

Consistoriul într’un raport detaiat arată necesitatea imperativă a reparaturilor, precum și ridicarea rentabilității caselor în urma adaptărilor făcute. Comisiunea propune luarea raportului la cunoștință și votarea îndemnării asupra sumei cerute.

Sinodul primesce.

Raportul consistorial cu privire la ajutoarele date bisericilor și școelilor d’n fundațiunea „Șaguna” la propunerea comisiunei

Sinodul i-a spre știință.

Cu privire la starea proceselor fondurilor și fundațiilor arhiepiscopale din raportul consistorial se învederează, că din 12 procese au finea anului 1897 s'au sfârșit cu rezultat pozitiv 4, 8 sunt în normală curgere.

Comisiunea propune luarea raportului spre știință.

Sinodul primesce.

Înainte de a trece la referada altei comisiuni Ex. Sa în l'tul Presidiu recomandă dl'or deputați a reveni asupra propunerii d-lui deputat Dr. Elie Cristea, rămasă din ședința a VI a, nedecisă.

Chestiunea fiind îndestul desbătută se cere votarea.

Punându-se la vot, sinodul primește contrapropunerea deputatului Mat. V. oileanu, în sensul căreia a afacerea cu primirea absolvenților din comerciale la cursul teologic se transpune Ven. Consistor spre deplină hotărâre.

Comisiunea bisericească.

Referentul acesteia dep. Dr. Ioan Farcaș, cu privire la raportul consistorial prin care se promovează sinodului spre aprobare primirea în cursul clerical extraordinar a candidaților Traian Gal pentru comuna Rogojel, tractul Clușului, și Ioan David pentru comuna Scorei, tractul Avrigului — propune luarea raportului spre știință.

Sinodul primește.

Acelaș referent în numele comisiunii propune ca „Dogmatica ortodoxă” a d-lui Greg. Pletos fiind censurată de comis. consistorială, să fie admisă ca manual didactic în institutele noastre de învățământ, sub rezerva aprobării sinodului episcopesc în privința dogmatică.

Sinodul primește.

Deasemenea se primește și propunerea dep. Dr. Ioan Mihai cu privire la consemnarea dării credincioșilor noștri, cu care se însărcinează Ven. Consistoriu.

Comisia financiară.

Referentul Dr. I. Mihai raportază asupra actului consistorial despre rațiunile fondurilor, fundațiilor și depozitelor de preanul de gestiune 1897. În numele comisiunii

I. Rațiunile fiind în regulă se aprobă; consistoriului i-se votează indemnizare asupra sumei de 12295 fl. 68 cr. și i-se dă absoluturi;

II. cu considerare la faptul, că starea fondului seminarial nu permite capitalizarea normală, și având în vedere urcarea prețului la victuale, în scopul augmentării fondului propune, ridicarea taxei seminariale dela 100 la 120 fl. pe an.

III. Deoarece la fondul „Francisc Iosefin” se arată o prisosință disponibilă, comisiunea propune votarea a lor 12 stipendii de câte 50 fl., pentru elevii seminariali, autorisând consistorul cu conferirea aceloră încă dela începerea anului proxim școlar.

Cu privire la propunerea de sub punctul III. dep. Dr. Petru Șpan dorește, ca să se spună apriori pentru cari elevi se sistematizează stipendiile, pentru cei din secțiunea pedagogică sau teologică? Și deoarece fundațiunea „Francisc Iosefină” anume e creată pentru ajutorarea preoților, mai departe considerând că pentru pedagogi s'au stipulat deja 34 stipendii, face propunerea, ca cele 12 stipendii de câte 50 fl. să se dea elevilor din secțiunea teologică.

Punându-se la vot, propunerile comisiunii de sub punct I. și II. se primesc întocmai, 8r cea de sub punctul III. se primește modificată, în sensul propunerii deputatului Dr. P. Șpan.

Cu privire la raportul consistorial, în care se recomandă înființarea unui fond pentru asigurarea edificiilor bisericesci și școlare în contra focului, comisiunea aprobă în principiu înființarea fondului din chestiune, însărcinându-l însă consistorul ca până la sesiunea proximă sinodală să vină cu un proiect de statute în care să fie normate toate amănuntele unui astfel de fond, și numai după aprobarea proiectului de statut prin sinod, să ne apucăm de crearea fondului.

Sinodul primesce.

Consistorul arhiepiscopal în raportul său despre rațiunile comunelor bisericesci, în considerarea restanțelor numeroase, cere o nouă putere de lucru pentru esectorat. Sinodul la propunerea comisiunii admite insti-

tuirea unei persoane ae lucru, și votează spre acest scop 500 fl. anual, rămânând ca consistorul să stabilească cercul de activitate al respectivei persoane.

Raportul comisiunii administrative despre mersul afacerilor tipografiei dimpreună cu rațiunile tipografiei și librăriei se aprobă însărcinându-se com. administr. a continua cu încassarea pretensiunilor, a limpezi cât mai în grabă pretensiunea față de fostul librar Ioan Gârbaș și a veni în sesiunea proximă cu o propunere motivată, pentru delăturarea deficitului, cu care se editează „Telegraful Român”.

Proiectul de buget se aprobă având a se considera la fondul general administrativ și cele 600 fl. votați comisariului pentru vișitarea școlilor din arhiepiscopie, 8r la fondul „Francisc Iosefin” suma de 600 fl. destinată pentru 12 stipendii à 50 fl. v. a.

Comisia școlară.

Referent Dr. Pavel Oprea. Comisiunea propune spre aprobare.

a) „A doua carte de cetire” de Ioan Popescu, prelucrată de Dr. Petru Șpan.

b) „Curs de limba maghiară” de Lorand.

Sinodul primește.

Raportul consistorial despre cateheți stabili salariați, la propunerea comisiunii se aprobă.

Propunerea dep. Dem. Comșa pentru esoperarea unui ajutor de stat în scopul înființării unei grădini centrale de legumărit și pomărit etc. Se predă consistoriului spre esoperare și raportare.

Comisia petiționară.

Referent Aug. A. Nicoră. La propunerea comisiunii: Memorialul părintelui Măneaguț, din Mureș-Oșorhei, deasemenea toate cererile, arătările și apelațiile, pe cari le-am amintit în firul raportelor noastre — se predau Consistoriului spre rezolvire.

Finindu-și comisiunile referădile, rămâne ca protocolul ședinței din urmă, să se verifice de membrii, cari vor mai fi în ziua următoare (Duminecă) în Sibiu.

Cu aceste terminându-și sinodul agențele pentru sesiunea din anul acesta Ex. Sa mulțamește dl'or deputați pentru zelul și interesul, cel'au dovedit față de biserica noastră în lucrările lor din comisiuni și în plenul sinodului. Imploră darul lui D-zeu asupra tuturor.

Deputatul Ioan cav. de Pușcariu mulțamește Ex. Sale pentru tactul și înțelepciunea, cu care a condus desbaterile sinodului. Dorește ca bunul D-zeu încă pentru mulți ani se lungescă firul vieții Ex. Sale dăruindu-l cu deplină sănătate. Ex. Sa în l'tul Presidiu se depărtază între aclamațiile deput. ților de „Să trăiască”.

Sinodul eparchial aradan

(Raport special al „Telegrafului Român”)

În conformitate cu statutul organic s'a deschis la Dumineca Tomii și în Arad sinodul eparchial cu îndatinalul servitiu divin pontificat de P. S. S. părintele episcop diecesan Ioan Meșian, însoțit de asistență numărată. Ședințele sinodale s'au ținut în frumoasa sală a seminarului diecesan, de toate 9, și s'au terminat Vineri seara (17/29 Aprilie) după ce au fost pre deplin rezolvite agențele îndatinate și puse la ordinea zilei.

Organele noastre diecasane, pre cât numai a fost posibil, și-au făcut și în anul acesta datorința, atât pe teritoriul consistoriului aradan, cât și oradan.

Din ambele rapoarte bisericesci (Arad-Orade) ne-am convins, că corporațiunile noastre bisericesci funcționează regulat, și că deși s'au introdus deja legile politice-bisericesci poporul nostru ține cu tărie și sfințanie la aședămintele bisericești sale strămoșesci, astfel că sectele, ce s'au ivit sporadic pe unele părți ale diecesei, nu numai că nu se sporesc, dar sunt în decadență. Ceva mai multă interesare a preoților de s. bisericești, și nu vom avea să acceptăm timp îndelungat, până ce vor veni cei răstăciți 8răși la sinul cel vificătoriu al s. maice bisericești. Pe teritoriul ambelor consistorii populațiunea s'a sporit abia cu 2300 suflete din cauză, că în decursul anului au domnit pe multe părți difteria și bubatul. Sinodul a recomandat ambelor consistorii, să grijască până la pe-

danterie de lățirea tot mai rodnică a tuturor disciplinelor sanitare, ca astfel să se micșoreze mortalitatea.

A făcut impresiune bună asupra sinodului, că la stăruințele preoților credincioși noștri au făcut și în anul acesta multe și diverse donațiuni pe seama bisericești. Numele donatorilor se vor eternisa în protocolul sinodal, 8r consistoriul le va exprima special recunoștința cuvenită.

Cu privire la starea școlilor noastre confesionale încă am putut constata, că frecvențațiunea se ameliorază din an în an. La consistoriul aradan trece peste 65%, 8r la cei oradan se apropie de 60%. Salarele învățătorilor se îmbunătățesc pe di ce merge, dar pe multe locuri încă nici astăzi nu ajung la minimalul de 300 fl. v. a. Ambele consistorii și-au dat silința de a ajuta în meritul acesta, pe cât a fost posibil. Sinodul a dispus ca să se continue pașii necesari în privința aceasta, 8r unde nu va succeda nici de cum, acolo se avizeze comunele a cere dela stat completarea salariului la 300 fl. v. a. Asemenea a îndrumat sinodul pre ambele consistorii să procedă la susceperarea cuineuenaliilor în preliminarul anual, 8r unde nu se va poté nici de cum, acolo 8răși se avizeze comunele a se adresa la stat.

Rea impresiune a făcut asupra sinodului scirea dela cons. aradan, că organele statului s'au vîrit în moduri josnice prin afacerile noastre școlare și au înființat mai multe școle comunale în comune de ale noastre bisericesci, 8r pe alte locuri intenționează a face așisderea. Sinodul a îndrumat consistoriile, să vegheze neadormit asupra acestei afaceri; unde se află defecte pe la școlile noastre, să le stărpească, fie ele de orice natură și să protesteze la guvern contra volnicilor comise până acum, lucrând cu toate mijlocele posibile pentru revindicarea drepturilor noastre răpitate pe nedreptul. —

În decursul anului trecut, repausând unii deputați sinodali, în locul lor s'au alți alții (la Ienopole Dionisie Popoviciu, la B. Comloș Dr. G. Proca, 8r la Vascau Nicolau Popp Părintele vicariu Goldis, carele în sinodul trecut n'a fost verificat, acum s'a ales cu unanimitate. Asupra alegerii lui G. Ardelean în cercul Vinga și alui R. Ciorogar din cercul Aradului, sinodul ordinase cercetare. Resultatul a fost, că alegerea lui G. Ardelean s'a aprobat, dând sinodul espresiune indignațiunii sale față de argumentele netemeinice cuprinse în protestul făurit în cancelaria advocațială a dlui G. Lazar din Vinga Alegerea lui R. Ciorogar din cercul Aradului s'a nimicit, și s'a ordinar scrutinul nou, respingându-se protocoalele electorale din comunele Tornia, Bătană, Micalaca și Ciciș și luându-se în considerare protocolul cel respins dela Semeac. —

Asupra datelor referitoare la activitatea delegațiunii pentru despărțirea ierarhică, sinodul avizează delegațiunea, să convină cât mai curând, și adunându-și actele necesare să pună la cale procesul pentru despărțirea mănăstirilor, 8r celelalte cauze de despărțire să le termine.

Cu privire la proiectul de lege al dieței, referitor la ameliorarea dotațiunii preoților, sinodul protestează energic contra acelor paragrafi, cari tind a subsăpa autonomia noastră bisericească. Mai departe avizează ambele consistorii să conscrie în fața locului, dar fidel și real, întrégă dotațiunea actuală a preoților, precum și toate isvórele de venit ale bisericeștilor și să combineze asupra tuturor altor isvóre de venit, și să afle modalitatea, cum s'ar putea face pretutindenea minimalul dotațiunii preoților, fără de întrevinerea guvernului, 8r despre toate se raporteze la proximal sinod.

Sarcinile vieții fiind și pe la Arad atât de grele, dacă nu mai onerose de cât ori unde în țără, 8r salariile profesorilor dela seminarul diecesan mai modeste decât la ori care institut coordinat, profesorii au cerut încă în anul trecut să li-se amelioraze salariile și să li-se dea bani de cuartir. Sinodul a avisat atunci cauza la competența Venerabilului Consistoriu, ca să arete la acest Sinod, de unde să se facă aceste îmbunătățiri, dar cu luarea în combinațiune și a funcționarilor dela ambele consistorii. Consistoriul a raportat, că acum nu-i de unde, 8r sinodul, a însărcinat comisiunea scontrătoare să stu-

dizeze natura tuturor fondurilor și a fundațiilor, precum și alte isvóre de venit și poi la proxima sesiune sinodală să facă planul de ameliorare. Fie diș ca în parantesă, dacă cei chemați ar avé durere de inimă către profesori și funcționari, ar fi putut decreta îmbunătățirea și acum, cu atât mai vîrtos, că fondurile diecesane au încheiat la finea anului 1897, avînd cu 30.000 și mai bine mai mult ca la finea anului 1896; să tăcem și să mai așteptăm, că până la proximal sinod poté că vom face de nevoie ceea-ce astăzi s'ar fi putut face de dragă bunăvöe.

La interpelarea dlui P. Rotariu în cauza compatibilității demnității de vicariu cu deputația la dietă, s'a raportat dela locul competent, că aceste două posturi sunt compatibile, dar în ce privesce acurateța demersului afacerilor noastre bisericesci-școlari și fundaționali la consistoriul oradan prin absențarea părintelui vicariu, pe timpul participării sale la dietă, se va face cercetare și se va raporta la proximal sinod.

În cauza propunerii dep. Mangra din sesiunea anului trecut, ref. la tipărirea separată a raportelor consistoriale, sinodul decide ca acele rapoarte să se redigeze de acum înainte așa, ca să potă fi susceptibile în protocolul sinodal din cuvînt în cuvînt.

A produs viuă discutiune cauza înființării unui consistoriu în Timișoara din cele patru protopopiate bănățene ale diecesei Arad și din protopopiatele Ciacova și Panciova ale Caransebeșului. Tot sinodul a declarat, că în principiu aprobă desmembrarea celor 4 protopopiate în scopul înființării unui consistoriu, respective a unei episcopii în Timișoara, dar cu privire la jurisdicțiune, că ore consistorul să stee sub episcopia dela Caransebeș, seu Arad, se va pronuncia, după-ce va fi ascultat și votul sinodului din Caransebeș.

Din referada comisiunii epitropesci, dela Arad și Oradan, am aflat, că fondurile și fundațiunile se administrează regulat, dar de ambele părți se află o mulțime de restanțe. Sinodul drept aceea îndrumă ambele consistorii să purcedă la încassarea restanțelor cu totă rigöră, 8r unde va constata, că se află restanțe neîncassabile, să propună stergerea acestora în proximal sinod. Tot aici s'a decis ca pămănturile diecesane să se esarândeze și în viitoriu prin licitațiune publică, dar la esarândarea sesiunilor să aibă preferință preoții, respective comunele bisericesci.

Averea tipografiei diecesane în sumă cam de 43.000 fl. v. a. se ia la cunoștință, dar administrațiunea fondului trece în sfera de activitate a consistoriului, 8r proiectata librărie diecesană să se înființe numai după ce se vor fi încassat multele restanțe ale tipografiei de pe la singuratici și debitori.

Sinodul mai decide apoi la afacerile epitropesci, că pentru viitoriu toate fondurile și fundațiunile confesionale trebuie se prezenteze socotă anuală înaintea sinodului.

Se decide mai departe, că protopopii oradani, în ce privesce ajutorul de stat, se suscep în bugetul consistoriului oradan, dar fără de nici o stîrbire a autonomiei consistoriului oradan. Cu privire la abdicerea contractului cu societatea de asigurare „franco-hongrois” se alege o comisiune sinodală în persoanele deputaților N. Zigre, N. Oncu și G. Popoviciu, carea studiând afacerea va raporta la proximal sinod ordinar.

Din celelalte discusiuni sinodali amintim înființarea unui alumnou lângă gimnasiul gr.-cat. român din Beiuș, din care a rezultat, că pentru punerea în lucrare a alumnului, sinodul a împuternicit cons. aradan, să anticipeze din fondurile sale deocamdată suma de 10.000 fl. v. a., 8r suma această imbinată cu colecta benevolă, ce o va întreprinde P. S. S. d. epp. I. Meșianu tot în această cauză, și cu resursele fundațiunii Zsiga din Beiuș, ale fundațiunii Mihoc, etc., să se pună la dispoziția întreprindătorilor, avînd consistoriul a raporta despre starea afacerii la proxima sesiune sinodală.

Cererea comitetului „Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului rom.”, pentru votarea de 100 fl., în scopul edificăndei case naționale în Sibiu, s'a transpus consistoriului aradan să raporteze la proximal sinod, de unde ar fi să se voteze.

Bugetul consistoriului aradan s'a votat în suma de aproape 48.000 fl. v. a., 8r al celui oradan aproape de 11.000 fl. v. a. Espele sinodului

actual fac pentru ambele consistorii aprópe 1400 fl. v. a.

Alegerile supletorie în singuraticiele s-nate ale consistoriului aradan au eșit astfel: 1) În senatul bisericesc Dr. Traian Puticiu și Constantin Gurban; 2) În senatul școlar de asesor ordinar Vasile Mangra; 3) La senatul epitropesc s'a dat consistoriului mâna liberă, ca pre lângă susținerea actualului asesor ajutător I. Moldovan, să mai angajeze pre unul, pre lângă salarii de 800 fl. v. a.

Terminându-se toate agendele, P. S. S. părintele episcop Ioan Mețian, ca răspuns la frumoasele urări ale dlui St. Antonescu, mulțumesc lui Dumnezeu și sinodului pentru decurgerea uținque destul de pacinică a consfățuirilor noastre sinodali și declară sesiunea actuală de închisă.

Cor.

Răsboiul ispano-american.

(Infrângerea escadrei spaniole la Cavite.) În noaptea spre 1 Maiu a sosit escadra americană la insulele Philippine, înaintea fortului. Arsenalul și escadra spaniolă a dat imediat foc asupra Americanilor cari au răspuns cu un atac vehement în contra Spaniolilor. Lupta a durat ceva peste două ore, dar față de preponderanța cea mare a Americanilor flota spaniolă a suferit pierderi colosale, a fost așa dicând înfrântă cu desăvârșire. Vaporul „Cristine” a luat foc și a ars total, ér însuși comandantul vaporului a căzut în luptă. În crucișătoarele spaniole „Castilla” și „Don Juan D'Austria” încă au ars în parte, devenind inutile. Numai 2 corăbii au scăpat în tregi în cari s'au imbarcat și statul major spaniol, cu admiralul Montoje, retrăgându-se.

Montoje a notificat guvernului spaniol pierderile cele mari, dicând însă, că ținuta flotei spaniole față de uriașă escadră americană face onore celei dintâi.

Scirile despre învingerea Americanilor a produs în Statele unite mare și general entuziasm, ér în Spania tulburări, și indignațiune.

Să crede că escadra americană va continua prin a bombarda Malina. După luarea acestui fort e probabilă încheierea răsboiului dacă — cum se depeșază — puterile mari vor ține de necesar a interveni.

Cronică din Zarand

Zarand în April 1898.

Economie. Concurență.

Sămânăturile de toamnă — multe puține — câte sunt în întreg Zarandul au iernat rău. Grâul a perit în mare parte, și abia a rămas ici colo câte un fir de holdă verde. Ploile multe ce ținură vre-o două săptămâni mai redeseptară orecari speranțe în economi — creșdend că grâul va pute să înfrățescă și să se îndese. Speranțele mari, însă ne au fost reduse la minimul lor de ore ce în urma ploilor, și în parte topinduse și neaua dela munte atât Crișul alb, cât și multele păraie și văi au esundat cu furie — și deodată la 24 Martie v.

Întreg teritoriu din giurul termurilor a fost nămolit, de abia acum pre la sərbătorile Invierei, apa sa retras în alvia sa. În urma acestei calamități, aratul de primăveră ca mizerie, cucuruzul etc. s'au întârziat. În special Crișul a făcut mari daune în Brad, și pre teritoriul lui.

Miseria e mare, și în total câștigul ce au ómenii la băile de aur — ea se simte în popor. Din partea statului s'au trimes și în notariatul Bradului vre-o 28 saci de cucuruz, ca să se împartă între cei mai lipsiți. Adecă s'a aruncat în marea miseriei un picur de alinare. Decât așa ajutor mai bine fără el!! Altă calamitate între popor a fost că în mai multe comune au perit oile de călbéază, și chiar viței mai tineri, apoi porci. Și apoi e știut că pre aici poporul mai s'erac — adese ori trăiesc numai după ceea ce câștigă din vinderea oilor, caprelor etc. —

În astfel de împregiurări, nu e mirare dacă poporul se îndatorește, în-ât cele 4 bance din Zarand — una în Brad, două în Băița, alta în Baia de Criș, nu mai pot satisface petenților. Pe lângă aceste se mai adauge așa numita „Bruderlade”, carea stă

sub administrațiunea direcțiunei băilor de aur dela Buda cu reședința în Brad. Acesta din urmă dă împrumuturi numai cu 8% strict, fără alte cârligute usitate adesea pe la bance.

Prețul grâului e foarte ridicat 3 fl. măsura și nu se aduce în piață decât foarte rar. De asemenea mazărea (fasolea), singur cucuruzul se vinde cu un preț ca pe șesul Ungariei, și în quanturi fabuloase — în piața Bradului. — Prețul e de măsură la 30 litre 1 fl. 30 cr. până la 1 fl. 35 cr. În o singură Joe se vënd câte 8—10 vagóne în Brad.

(Va urma.)

Noutăți.

Versare de sânge. Din Becicherec se anunță foilor unguresci, că în comuna Boka din com. Torontal, Luni muncitorii de acolo, în număr de câteva sute de inși, au arangiat un conduct demonstrativ cu stindard roșu înfruntea lor. Solgăbirăul a oprit conductul, și a provocat pe muncitori să se împrăștie. Mulțimea n'a ascultat de el ci l'a alungat cu petri. Solgăbirăul a chemat în-țăjutor jandarmeria, dar poporul n'a retras. S'a încins o luptă între muncitori și jandarmi. Acestia au dat foc, omorând trei, și rănind 14 ómeni. Pentru restabilirea liniștei s'a acurarat armata și s'a încuartirat în comună.

În Kikinda-mare muncitorii deasemenea au voit să aranjeze demonstrații, cavaleria însă i-a împrăștiat.

Din Sigișoara primim următoarele: Simțundu-se necesitatea unui „Institut de credit și economii”, societate pe acțiuni cu reședința în Sigișoara în interesul moral și material al-poporațiunei din loc și jur, învit prin acesta în scopul înființării acelu institut la adunarea consultătoare, — concesionată — ținând în edificiul școlei române din Sigișoara Duminecă la 26 Apriliu 8 Maiu a. c. 2 ore d. a. pre toți accia cari se interesează cu adevărată iubire de neam și din punct de vedere economic material de sörteea poporului.

Sigișoara 14/26 Apriliu 1898.

Dimitrie Moldovan,
protopop.

Uniunea Transilvanei. Ungurii din Cluj, în adunarea lor orășenescă de Vineri, au hotărît să serbeze la 30 Maiu amintirea uniunei Ardealului cu Ungaria; totodată au decis eternizarea acestui eveniment prin o tablă comemorativă ce se se zidescă în păretele dela „Vigadó”

O nouă expediție a lui Nansen. Din Petropole se anunță, că Nansen a desvoltat înaintea societății geografice rusesci planul unei nouă expediții la polul nordic. După opinia lui, expediția ar fi să plece dela canalul Behring seu dela un punct și mai la nord și să ar împlini chemarea în cinci ani. Atingerea polului nordic Nansen nu i atribue importanță serioasă. E suficient decă se vor face nouă observații fizice și geografice. Expediția ar costa la 300,000 ruble. Academia imp. de sciință l'a ales pe Nansen între membrii săi onorari.

Luptă în potriiva socialistilor. Din incidentul expulșării socialistilor, un matador a lor, Bocányi Dezsó a adresat o scrisóre deschisă tovarășilor săi de principii. În broșura tipărită în 80000 exemplare unguresci și 20,000 exemplare nemțesci, și răspândită în totă țera, proprietarii sunt numiți proprietari neomenoși de sclavi și lipitori, ér despre guvern spune, că purcede cu o infamiă strigătoare la cer față de socialisti. Procuratura a confiscat vre o miie de exemplare din broșură și a tras în judecată pe autor pentru agitație și îndemnare la răscolă. Procesul s'a pertractat Luni la tribunalul de presă din capitală, care a hotărît în contumație asupra acusatului, condamnându l la un an temniță de stat și 200 fl. amendă în bani.

Catastrofă într-o mină de cărbuni. Din Varșovia se anunță, că în minele de cărbuni din comuna Kazimierz de lângă orașul de frontieră Granița, s'a surpat un strat imens de cărbuni, îngropând sub el pe muncitori. Pân' acum patrușprezece cadavre au scos de sub grămada de cărbuni.

Rapórtel Consistoriului archidiececan către Venerabilul Sinod.

(Senatul epitropesc)

II.

1. Referitoriu la administrarea și manipularea averilor în comunele bisericesci din archidieceasă ne luăm voe a raporta următoarele:

Prin dispozițiile statutului organic și ale regulamentelor speciale, ce sunt în vigoare parochiile și administreză în mod autonom averile bisericesci și școlari, rezervându și Consistoriul controlul și inspecțiunea.

Acest control nu s'a mărginit numai la esaminarea rațiociniilor comunelor bisericesci și la încuviințarea bugetului pentru zidiri și investiții în realități, ci s'a estins și asupra modului cum au plasat comunele bisericesci banii și cu ce garanță s'au acordat singuraticilor împrumuturi, insistând totdeauna cu ocaziunea dărei absoluturilor, ca comitetele parochiale să dea banii bisericeii numai cu garanță pupilară și pelângă cel puțin doi cavenți siguri.

Numărul cel mare al depozitelor fructifere cari se administreză aici este eflucul acestor dispozițiuni.

Cu toate aceste dispoziții clare basate și în regulamentul pentru administrarea și controla averilor bisericesci, comitetele parochiali au acordat împrumuturi și fără garanță și drept rezultat se constată în unele părți o mulțime de daune, pierderi de interese pe deci de ani și în multe casuri și pierderi de capitale întregi.

Mulți din debitorii bisericilor au creșut că averea bisericecă e bun comun, la care fiind ei părtași nu au de a mai da semă nici de interese, nici de capital.

În forma acesta s'a perdut multe averi și dacă nu s'au perdut mai mult, numai bunul simț al poporului față de biserică a mântuit averea bisericeii.

Modalitatea elocării banilor bisericesci se va regula și trebuie regulată.

În documentul, pe basa căruia se acórdă împrumutul, toți cei ce votéză împrumutul trebuie să ia garanța solidară și această garanță să-o confirmeze prin subscrierile lor. Epitropia parochială numai pe lângă o atare garanță va număra banii.

Tendința însă trebuie se fie, ca bisericile să nu mai aibă de lucru cu singuraticii debitori și numai atunci ar înceta multele plângeri și felul de rațiocinare încă se va mai ușura.

2. Iregularități mai mari în administrarea averilor bisericesci s'au întâmplat în următoarele comune bisericesci:

Bințiști, Băcăinți, Bran școala capitală, Dâncul mare, Cincul mare, Cenadie, Fréua, Felmer, Ghijaș, Lanerăm, Murș-Orba, Roșia montană, Reșnov, Pianul de jos, Poiana mărului, Păcliaș, Paloș, Petrila, Saschiz, Sângeorgiul murășan, Șieul mare, Sibiu Pórta turnului, Șinca nouă, cari în sensul §. 168 al statutului organic și al regulamentului pentru administrarea afacerilor epitropesci, regulament intrat în vigoare numai cu 1 Ianuar 1898, parte s'au rezolvat definitiv, parte sunt apelate la Consistoriul metropolitan și parte forméză acum obiect de cercetare.

În multe comune au fost trimiși de aici comisari consistoriali pentru regularea afacerilor.

3. Afacerea datoriiilor fostului administrator Ioan Chendi este definitiv resoltivă și încredințată fișcalului pentru încasare, ér afacerea rēmasului Anca Munioc din Certege, asemenea e regulată, în calea păcii, primind comuna bisericecă întrégă averea donată în administrare.

Incasarea pretensiunilor din rēmasul după Chiril Trónceș și soția sa Sofia din Trēmpoele este în curs.

4. Și în anul trecut mai mulți binefăcători au făcut donațiune parte în bani gata, parte în realități pe sēma singuraticilor comune bisericesci și anume:

Domnica Suciu alui Șofron pe sēma bisericeii din Intorsătura Bozeului 900 fl.

Nicodim Pópica și soția Dumitru n. Dogariu pe sēma birericeii din Vama-Buzului 300 fl.

Sofia Halalai, pe sēma bisericeii din Cetatea o vie 200 fl.

Ioan Brătilesco, pe sēma bisereceii din Boița 200 fl.

Maria Cristea pe sēma bisericeii din Moșna 200 fl.

N. Ecache pe sēma bisericeii din Rotbav 100 fl.

P. Fincu pe sēma bisereceii din Deda 100 fl.

Eređii protopresbiterului Ioan Hannia, fost director seminariu, pe sēma seminariului 1000 fl.

Ana Pērau pe sēma bisericeii din Moșna 200 fl., ér despre cumpărări, scimburi și vinderi de realități, zidiri de biserică, școle și despre alte adaptări în sensul concludului din 3/15 Aprilie 1896 Nr. 49 presentăm aici sub 7. un conspect sumariu.

5. Comasarea și segregarea e în curs în multe comune și Consistoriul n'a întrelăsat a da instrucțiuni de lipsă. Anul acesta s'a terminat comasarea și segregarea în comunele: Agustin, Cărăstău, Daia-română, Grohot, Hațeg, Lómneș, Lunca, Ocolišul mic, Petroșeu, Prihodiște, Selișca și Unguraș; în unele locuri comunele bisericecii au obținut rezultate mulțumitoare.

6. Cu privire la afacerile esactorali avem onóre a presenta sub 8. conspectul despre numărul rațiocinii sunt cu absoluturi, cari sunt în stadiul de revisiune, și cari în restanță, ér sub 9. conspectul referitor la rațiociniile protopresbiterali și la fondurile și fundațiunile administrate de epitropiile protopresbiterali.

În sensul concludului sinodal Nr 68 diu 24 Aprilie 1897 încă din ședința dela 14 Iuniu Nr. 8780 Epitr., s'au luat cele mai energice măsuri referitoare la rațiociniile restante și drept rezultat putem constata, că au intrat cu 912 rațiocinii mai multe ca în anul trecut, deci un progres mulțumitor. Acest progres se arată la Bran cu 5%, Solnoc 6%, Seliște 7%, Unguraș 7%, Cohalm 8%, Cetate de pētră 8%, Cămpeni 10%, Lupșa 11%, Sas-Sabaș 11%, Sibiu 11%, Orăștie 12%. În protopresbiteratele: Geórgiu II. 93%, Turda 93%, Deva 69%, Făgăraș 60%, Hațeg 50%, Mediaș 48%, Geórgiu I. 47%, Treiscaune 47%, Târnava superióră tractul desființat și acum aparținător la Mediaș 44%, — Merceurea 37%, afacerea rațiociniilor nu a ajuns în stadiul normal. Pentru protopresbiteratele Turda și Geórgiu din motive temeinice Consistoriul a dat respiriu se pótă înainta rațiociniile în decursul anului 1898; în protopresbiteratele Hațeg și Deva nu am putut obține rezultate îmbucurătoare din cauza organelor însărcinate cu administrarea acestor protopresbiterate.

Despre stadiul de revisiune al rațiociniilor protopresbiteratelor, fondurilor și fundațiunilor administrate de epitropiile protopresbiterate constatăm, că au intrat 74 rațiocinii, mai multe cu 26 ca în anul trecut. Nu a intrat nici un rațiociniu al protopresbiteratelor Avrig, Cluș Făgăraș, Geórgiu II., Hațeg, Mediaș, Târnava-superióră și Turda dela 1888 încóce.

Este inse indispensabil, ca să se mai aplice o putere de lucru la esactorat, mai cu sēma decă e vorba, că revisiunea să se facă mai repede și controla să se pótă face și prin centru în diferitele părți ale archidiecesei prin comune și prin centrele protopresbiterale, sperând dela o atare controlă o îmbunătățire în chivernisirea averilor bisericesci.

Ne rugăm că acest raport să se ia cu aprobare la cunoscință.

Sibiu, din ședința senatului epitropesc, ținută la 21 Martiu, 1898.

Consistoriul archidiececan

Dr. H. Pușcariu

archim., vicariu arhiepiscopesc.

Dr. Elie Cristea,
secretariu consist.

